

# VOJENSTVÍ DOMA A V CIZINĚ.

Št. kapitán Richard Wolf:

**Wojskowy Instytut naukowo-wydawniczy** ve Varšavě vydal nedávno zprávu o své činnosti za leta 1918—1924, z níž vyjímáme: Jako všechny evropské státy snažilo se i Polsko po válce světové povznést úroveň mravní i vzdělání svých důstojníků a vojáků a vytvořit úzké vztahy mezi národem a armádou. Stalo se to založením svrchu zmíněného ústavu r. 1917. Byl to úkol nesnadný, poněvadž od roku 1831 nemělo Polsko ani své vlastní armády, ani vojenské literatury. V prvních letech své existence musil ústav především vydávat nové předpisy a příručky, zpracované na zkušenostech válečných, musil zakládati vojenské časopisy, navazovat úzké styky s vědeckým světem civilním, dati základ k vojenskému badání historickému, vybudovat ústřední vojenský archiv a ústřední vojenskou knihovnu. Práce byla rozdělena do čtyř sekcí. Vlastní práce vědecká byla svěřena sekci první, činnost vydavatelská sekci druhé, vojenský archiv sekci třetí a vojenská knihovna sekci čtvrté. Až do r. 1922, t. j. v době války proti ruským bolševikům, v době demobilisace a organizování mírové armády, musil ústav především vyhovovat aktuálním potřebám. Dnes, kdy armáda žije již v době

\*) Kap. Bernotti (La Guerra marittima, Firenze 1923, I., p. 192) vykládá o Jellicceově opatrnosti před torpédy, že byla spíše na místě na počátku války, než v době, kdy bitva byla svedena, jakož i o úmyslech Scheerových, varovat se srážky s celým Velikým loďstvem, a shrnuje:

Da ciò risulta che per quanto ambedue gli avversari ricercassero la battaglia, tuttavia una battaglia risolutiva poteva ben difficilmente avvenire perchè nessuno la voleva. Così la battaglia dello Jutland fu indecisa; costitui un successo tattico per i tedeschi, ma le condizioni relative di potenzialità esistenti fra le due Marine rivali non consentivano che un successo tattico fosse sufficiente a mutare la situazione strategica.

Souhlasím, že taktické vítězství německé nezměnilo celkovou strategickou situaci; ale rozhodné taktické vítězství anglické bylo by situaci beztoho slabšího německého loďstva najisto značně zhoršilo.

normální, může se teprve ústav věnovati uskutečňování svého programu, který se zvláště týká studia vojenských problémů, dějin válečných a mravní výchovy vojska. V době 1918—1920 uveřejnil ústav díla, která měla nahraditi vojenské předpisy, jichž nebylo, studie o vědeckých problémech vojenských, práce názvoslovné, válečné dějiny a propagační spisy o problému národní obrany. Rozmanitost výbroje užívaná v armádě vyžadovala mnohých publikací o různých typech zbraní, nedostatek výcviku nutil vydávati díla, která seznamovala s metodou výcvikovou. Činnost čistě vědecká byla v této době velmi slabá, poněvadž válka s bolševiky obracela zájem k otázkám spíše praktickým. Příkladem bylo málo, poněvadž bylo také málo hodnotných prací cizích. Z oboru válečných dějin uveřejnil ústav v té době jen studie, týkající se polského odboje, bojů legií a války s bolševiky. Roku 1920 byla při ústavu založena ústřední komise pro vojenské názvosloví. Roku 1921 byly vydány první polské předpisy za vydatné pomoci francouzské vojenské misse. Zároveň vyšly také komentáře k novým předpisům, které je analysovaly, studie o francouzské doktríně, přednášky důstojníků francouzské misse a práce o výzbroji. Práci vědeckých a příruček jest již v letech 1921—1922 mnohem více než v období předcházejícím. Také překladová literatura (hlavně z jazyka francouzského) vzrůstá. Studium válečné historie bylo povzneseno utvořením zvláštní historické sekce, jejímž úkolem jest dějepisnou práci říditi. Díla tohoto oboru vztahují se k účasti Poláků ve světové válce po boku spojenců, k bývalé polské armádě a k válkám napoleonským. Studium války světové bylo ještě znesnadněno nedostatkem oficiálních děl francouzských, německých a ruských. Některá díla francouzská z toho oboru však byla již přeložena. V letech 1923—1924 vstoupil konečně ústav na dráhu normální a metodické práce a mohl vypracovati program pro příští leta. Tento plán byl inspirován pokrokem dosaženým v cizině na základě studia války světové a vychází z principu, dáti důstojníkům překlady dobrých prací, kterých vychází stále více a více. Ústav přistupuje také k metodickému studiu války světové, připravuje její bibliografii, studijní plán a instrukce pro pracovníky. K studiu dřívějších válek polských připravuje ústav bibliografii materiálu, roztroušeného po archívech a knihovnách polských. Aby ústav vzbudil zájem v kruzích vojenských i občanských o válečné dějiny, pořádal v letech 1923—1924 osmnáct přednášek o tomto předmětu.

Časopis „Bellona“ založen byl r. 1918. Za německé okupace vyvíjel jen skrovnou činnost. Pěstoval jen vojenské tradice bývalé Polky a o otázkách teoretických psal jen velmi málo. Když byla zřízena polská armáda, musil se časopis obíratí všemi odvětvími vojenské činnosti, poněvadž jiné vojenské tribuny nebylo. Především dbal otázek výcvikových. Po míru řízkem byla hlavním předmětem válka s bolševiky. Dnes, kdy existuje kromě „Bellony“ ještě několik vojenských časopisů, omezuje se „Bellona“ na otázky všeobecnější. Vzorem je jí francouzská „Revue Militaire Française“. Roku 1921 založen byl čtrnáctideník „Żołnierz Polski“, časopis ilustrovaný, určený vojákům, jehož cílem jest vychovati z vojíka dobrého občana a buditi v lidu zájem o armádu. Konečně roku 1924 vznikl „Przegląd Wojskowy“, který jest určen jen pro důstojníky a má je seznamovati s vojenskou vědeckou činností v cizině. Přináší překlady, rozhovory a referáty článků uveřejněných ve vojenských časopisech cizích.

Druhá sekce ústavu stará se hlavně o činnost ediční. Vypracovává rozpočet pro publikace oficiální, které v ústavu vydává polské ministerstvo vojenství, i pro publikace, které ústav vydává sám. Ústřední archív soustřeďuje vojenské dokumenty bývalé Polky, bývalého generálního štábu varšavské oblasti, polského odboje a polských útvarů, které vznikly ze světové války. Ústřední knihovna shromažďuje díla soudobá a nezbytná periodica k studiu otázek vojenských. Má 42.051 spisů o 60.420 svazků. Seznamy knihovní jsou pravidelně uveřejňovány.

V. J. Hauner:

#### Franz Conrad von Hoetzendorf.

Smrt maršála hraběte Conrada z Hoetzendorfu, jenž zemřel v Mergentheimu dne 25. srpna, dala našim listům podnět k posuzování vojevůdce, jenž se po celou dobu války vyznamenával nejmenšími úspěchy. Je přirozeno, že posuzování to nedopadlo v jeho prospěch. Neboť vojevůdce, jenž nemá štěstí, je sám sebou vděčnou figurou novinářské kritiky a poji-li se k posuzování věcnému ještě zaujatost proti systému, jež představoval, nemůže kritika taková býti než ještě ostřejší. Nedá se popřít, že hrabě Conrad byl představitelem toho, co naši politici i žurnalistice na starém Rakousku bylo nejděsivější: vojenského režimu, který se, pro nás neblaze, vyvinul za Světové války v úhlavního nepřítele našich osvoboditelských snah. Jestliže pak tato žurnalistika byla po desetiletí vychovávána k negaci branné moci státu, jakožto nejpevnější

opory jeho dosavadního režimu námi nenáviděného, nelze se diviti, že věcné svoje antipatie přenáší i na osoby a že hrabě Conrad byl již proskribován jako pilíř onoho rakušáctví, kterému Světová válka konečně zlomila vaz.

Ale objektivní historik musí v posuzování osob i věcí voliti jinou metodu. Český politik bude se vždy spíše tázati, zda nám ta či ona osoba neuškodila, bez zřetele k tomu, jaké byly její úmysly a cíle. Ale dějepisec, má-li skutečně míti tento název, bude se snažiti především objektivně zjistiti její činy a posuzovati jejich motivy a při tom si položí otázku, zda úmysly a jednání této osoby byly upřímné a poctivé. A tu je jasno, že dojde k úsudku poněkud jinému; nebude kritisovati ex eventu, nýbrž podle toho, co posuzovaný zamýšlel; bude zkoumati, do jaké míry jeho názory se shodovaly s jeho jednáním a zda to, čeho chtěl dosáhnouti, bylo v poměru s prostředky, které mu byly po ruce. Jinými slovy: nebude posuzovati podle subjektivních kritérií, zabarvených třeba národnostně, nýbrž podle objektivních fakt; ne podle toho, co by si sám byl přál, nýbrž podle toho, co skutečně bylo.

Přijmeme-li toto kritérium, objeví se nám postava rakouského maršála ve světle zcela jiném. Ukáže se především, že tento Rakušan zrozený v Rakousku a naplněný cele láskou k Rakousku a vírou v jeho budoucnost, nemohl politicky jednati jinak než jednat; ukáže se také, že předvídal mnohé z toho, co se pak skutečně stalo, a že to předvídal lépe, než politikové, kteří byli tehdy za život říše odpovědni.

Ale zároveň se ukáže, že jako voják byl mnohem méně prozíravý, než jako politik; že jeho strategické kombinace se jedna po druhé nesplnily a že jeho taktika, na které si bez odporu zakládal, a která byla přejata do učebnic, ve Světové válce zkrachovala.

A pak si také uvědomíme, jaká tragika byla v osudu tohoto muže, jemuž již před válkou dávano epitheton geniální, a jenž byl nucen pozorovati, kterak jeho myšlenka za myšlenkou se řítí, a který na konec vyšel ze Světové války úplně poražen: i jako osobnost i jako vojevůdce.

Conrad z Hoetzendorfu, jenž se narodil r. 1852 v Penzingu u Vídně, byl v rakouské armádě r. 1863. Vystudoval vojenskou akademii ve Vídeňském Novém Městě, sloužil u myslivců a pobyl pak na válečné škole; v letech 1878—81 se účastnil okupace Bosny. Z jeho další činnosti vyniká působení na válečné škole, jako učitele taktiky; jeho dvousvazkové dílo *Zum Studium der Taktik* (1891) jakož i pozdější spis *Gefechtsausbildung der Infanterie* (1900) staly se breviérem rakousko-uherské vojenské doktriny. Taktikem zůstal Conrad po celý život; i jako náčelník generálního štábu se obíral převážně úlohami taktickými, o nichž vydal ještě zvláštní dílo (*Taktikaufgaben*); problémy strategické ho při řešení válečných úkolů méně zajímaly a mnozí (na př. generál Alfred Krauß) mu vytýkají, že strategicky žádného problému nedomyslel do konce. R. 1899 velitel brigády, r. 1903 divise, stal se r. 1906 chefem generálního štábu, téměř současně, kdy baron Alois Lexa z Aehrenthalu byl jmenován zahraničním ministrem.

Poněvadž příští činnost Conrada je v úzké souvislosti s činností nového zahraničního ministra, je třeba poněkud obsírněji promluvit o éře charakterizované jejich vzájemným bojem.

Oba mužové byli kandidáty arcivévody Františka Ferdinanda, jenž je přímo vnutil starším císařům; oba byli upřímní rakouští vlastenci, oba věřili v budoucnost monarchie, oba byli poctiví, hrdí šlechtici, ne demagogové; oba se snažili pro svoje myšlenky získati panovníka a žádný z nich nesnesl dobře odpor. V tom se tedy shodovali. Ale Conrad byl povaha geniálnější, víc obdařená fantasií, nezáleželo mu tolik na realitě, tam, kde viděl před sebou kýžený cíl; Aehrenthal byl příliš „matter of fact“, jak říkají Angličané, pro přítomnost neviděl neb nechtěl viděti budoucnosti. Oba si přáli zesílení monarchie, jenže každý z nich se je snažil řešiti jinými prostředky; Aehrenthal politikou míru a přátelství se všemi sousedy, Conrad po případě ozbrojenou rukou.

Conrad nedůvěřoval Maďarům, jako jim nedůvěřoval František Ferdinand; přál si eventuálně, aby jim byla oktrojována ústava s všeobecným právem hlasovacím; Slovanů, kteří by tím byli získali, se nebál, poněvadž Rusko tehdy, po válce s Japonci, bylo velmi zeslabeno. Naproti tomu se bál Itálie; nevěřil její přichylnosti k trojspolku a ukazoval na nutnost, zúčtovat s ní dříve, než bude pozdě. V tom se základně lišil od bar. Aehrenthala, jenž chtěl s Itálií vyjíti dobře; tak začal diplomatický souboj mezi oběma, za něhož Conrad napsal císaři celkem 17 memorand, na něž zase Aehrenthal neváhal odpovídati.

Conrad přál si zúčtovat s Itálií, chtěl přímo preventivní válku s tímto spojencem Rakousko-Uherska, o němž soudil, že při první příležitosti tasí meč proti svému kontrahentu. Ovšem odsunoval válku tu až do r. 1908, až bude mít Rakousko nové moderní dělostřelectvo; předpokládal při tom, že Anglie a Francie

se proti Rakouské monarchii nepostaví do boje a že Rusko je příliš ještě zaměstnáno ranami obdrženími od Japonska.

Naproti tomu Lexa z Aehrenthalu se bál vnitřních bojů v říši, jež obával se vypuknou, jakmile říše vstoupí do války; chtěl, aby se všechny rakousko-uherské problémy rozuzlovaly pomalu a klidně; zavrhoval myšlenku války preventivní i z důvodů morálních i praktických a zejména neviděl účelu takové války, území, jež by monarchie měla jí získati. Conrad však ukazoval k tomu, že válku nutno připravovati poněmáhlu, poněvadž, až bude zle, armáda se nedá vydupat ze země.

R. 1908 provedl Aehrenthal annexi Bosny a Hercegoviny, jež mu sice vynesla hraběcí titul, ale zároveň potvrdila správnost předpokladů Conradových, že se Evropa nepozvedne proti Rakousku. Nicméně nový hrabě triumfoval: Rusko opustilo protestující Srbsko, Turecko si nechalo zaplatit, Italie se dala pohnout k mlčení.

Ale v Srbsku to vřelo. Conradova pozornost se nyní obrátila na tento malý slovanský stát; tvrdil, že je nyní nejlepší doba zúčtovat se Srbskem, dokud Rusko je slabé. Německo a Rumunsko (s nímž právě uzavřena obchodní smlouva) věrné, a dokud Italie a Francie (kde odstraněn Delcassé) nechťejí válce. Císař, jehož ministr války Schönaich byl odpůrcem Conradovým, se však postavil proti Conradovi a Aehrenthal znovu zůstal vítězem.

Zahraniční ministr se bál, že by v případě války s některou balkánskou mocností se ihned vytvořil balkánský svaz s Tureckem, proti Rakousko-Uhersku. Byl proti všem snahám domoci se nadvlády na Jaderském moři, ač sám uznával, že jednoho dne bude třeba mysliti na „Inkorporierung eines Theiles von Serbien“; prál si však, aby rakouská politika byla taková, by Slované balkánští sami gravitovali k Vídni. Ovšem že sám takové politiky nedělal, nýbrž nechal se přemluvit k hloupé inscenaci velezáhadného procesu záhřebského, jež definitivně znemožnil Jihoslovanům gravitovat k Rakousko-Uhersku. Zmýlil se též úplně ve svém posuzování Ruska: „Rusko nechce a nebude dělati v příštím desetiletí žádné aktivní politiky; také na Balkáně nic nenutká k válce“ — napsal r. 1909 — zatím co o dva roky později vypukla tam válka Italie s Tureckem a r. 1912 válka Balkánskému svazu! Též prý by imperialistická politika nenalezla uznání německého císaře — Viléma II, jež r. 1914 Rakousko-Uhersko téměř šel do války se Srbskem! A tak Aehrenthal ve své zaslepenosti domníval se dávatí Conradovi lekci cituje Valdštejna, jež sice chtěl také mítí silnou a pohotovou armádu, ale k tomu, aby udržel mír.

Conrad, jehož strategické názory byly úplně opačné názorům XVII. století, dovozoval však, a to právem, že dříve nebo později dojde k boji o Balkán a o Adrii a že v boji tom Italie bude na straně nepřátel habsburské říše, spolu s Francií, Srbskem, Ruskem a Černou Horou; věřil jen v loyaltitu Rumunska. Žádal tudíž, aby Rakousko napadlo Italii, zatím co by Německo udeřilo na Francii; nevěřil, že Italie zachová neutralitu, i kdyby nebyla přímo zavlečena do války; jak nyní víme, měl i v tom pravdu.

Aehrenthal, jež pevně doufal (1910) v neutralitu Italie v případě konfliktu s jinými evropskými mocnostmi, prohlásil císaři, že Conrad vidí jenom samá strašidla, načež Conrad trefně odpověděl, že císař velmi brzy uvidí tato strašidla materialisována. Když pak zahraniční ministr žádal, aby chef generálního štábu nemluvil do věcí, jež se netýkají jeho resortu, napsal Conrad: „Dem Chef des Generalstabes muß das Recht zugesprochen werden auch in politische Dinge dreinzureden, weil auf der bewaffneten Macht auch dann die Verantwortung ruht, wenn der Gang der Ereignisse eine andere Richtung nehmen sollte, als sie vom Ministerium des Äußern vorausgesetzt wurde“ a o Aehrenthalovi se vyjádřil, že „patří mezi ty státníky, jímž je armáda deštníkem, který nechávají dlouho rezavět v koutě a jež vytáhnou teprve, když začne pršet.“

Císař však v tomto konfliktu dvou odpovědností rozhodl (17. října 1911) zase ve prospěch svého zahraničního ministra, jemuž příklk vedení zahraniční politiky „v souhlase s osobou císařovou a oběma ministrapresidenty.“ Conrad byl formálně poražen; ve věci, jak události ukázaly, se však nemýlil. Události vskutku šly jiným směrem, než jak předpokládal zahraniční ministr.

Před zahájením války italsko-turecké (24. září 1911) chef generálního štábu znovu ukázal na italskou agresivní politiku a aspirace Italie na panství nad Adrií a žádal, by monarchie se uchopila této poslední příležitosti zkrřížiti italské úmysly v Středomoří, načež však Aehrenthal odpověděl obnovením trojspolku. Ve svém podání k císaři zahraniční ministr ukázal na to, že Conrad zásadně odmítá smírné urovnání sporů a že dokonce novinářsky dává hájit svoje odchylné názory (v Danzers Armeezeitung a j.), ba přímo žene k válce s Italií, tedy k politice naprosto se přičící úmyslům zahraničního úřadu. Conrad však současně dokázal císaři — na základě své vlastní špionáže — že Italie byla

v době anekční krise r. 1909 úplně připravena k válce s monarchií a že by to tehdy bylo s Rakouskem špatně dopadlo, kdyby se bylo spolehlo na informace zahraničního úřadu, ujistujícího je o italské mirumilovnosti, a nedrželo zároveň svůj prach v suchu.

Kdežto Aehrenthal po celou dobu své činnosti dělal politiku jen konservativní a negativní: *quieta non movere* a hleděl zachovat, co Rakousko mělo. dokazoval Conrad, že monarchie nesmí mítí jen záporný *raison d'être*, nýbrž musí mítí i cíle pozitivní a aktivní. Toto byla politika, kterou zastával také František Ferdinand, třeba ne tak militaristicky jako Conrad. (O Františku Ferdinandovi není dosud řečeno poslední slovo; na základě prací uveřejněných v poslední době Scotem Viatorem a j. jeví se povaha tohoto knížete zcela jinak, než jak bývá u nás běžně posuzován; nelze ho zejména počítat mezi členy „válečné strany.“) Conrad však prohlašoval přímo, že spojenectví s Itálií je jen na škodu monarchie a přál si, aby na jaře 1912, kdy Itálie bude ještě oslabena válkou s Tureckem (de facto v té době válka dosud trvala), byla vyvolána preventivní válka, nejen s Itálií, nýbrž se všemi nepřáteli říše, k nimž počítal Rusko a obě srbská knížectví. Hranice vůči Itálii nebudou přý zabezpečeny, dokud rakousko-uherské vojsko nestane u Tagliamenta. — Tyto cíle se hraběte Aehrenthalovi zdály přece jen příliš fantastické a nebezpečné, poněvadž Conrad nalezl v poslední době podporu v novém ministru války rytíři Auffenbergovi, a tak zahraniční ministr položil tentokrát otázku důvěry. Císař věděl, že vlastním protivníkem Aehrenthalovým je František Ferdinand, jenž nesouhlasil s jeho balkánskou politikou, ale poněvadž tohoto propustiti nemohl, propustil Conrada v prosinci 1911 a povolal v lednu Blažeje Schemua (recte Zemlu) za náčelníka generálního štábu.

Tím dosahuje politika hraběte Aehrenthala úplného zadostiučinění. Zdánlivě je tato politika též věncena úspěchem: Rakousko-Uhersko stojí pevně na Balkáně, Itálie se oslabuje válkou s Tureckem, z níž jí kyne nová provincie (Tripoli), která na léta zaměstná její aktivitu, balkánské státy mají proti sobě nové, mladoturecké císařství osmanské, s nímž Rakousko-Uhersko vstoupilo do přátelských styků, vrátivši mu Sandžak. Konservativní neb konservující politika Aehrenthalova se osvědčila, Rakousko ničeho nepozbylo a vyvarovalo se všech násilných činů, jež by byly měly v zápětí řešení zbřehemí.

Ale ve skutečnosti tomu tak nebylo: záhřebský proces inscenovaný exponty Mičového náměstí popudil i Jihoslovany žijící v monarchii proti její zahraniční politice; na Balkáně vznikal nový spolek, zahrocený nejprve sice proti Turecku, ale v druhé řadě i proti každému, kdo by se protivil novému řešení balkánské otázky, jak si ji představovali členové tohoto svazu. O konservativních úmyslech mladých národů, vystupujících 1912 na kolbiště světové, nemohlo býti řeči; hrabě Aehrenthal, kdyby se byl dožil Balkánské války, byl by musil uznati, že se jeho uměle udržovaná budova neodolatelně řítí.

De facto se splnilo všechno, nač ukazoval Conrad; na Balkáně se neuhostil klid, nýbrž vzniklo tam ohnisko požáru, jenž mohl a musil zachvátit i habsburskou monarchii. Aehrenthal rozhodně viděl falešně; politika se nevyvíjela v liniích, jež on jí předpisoval. Měl tedy pravdu Conrad, ze svého rakouského stanoviska, když hlásal nutnost preventivní války dokud byl čas a dokud nepřátelé říše nezesílili až k nepřemožitelnosti?

Na tuto otázku je dnes ještě těžko objektivně odpovědět. Nám, kteří jsme na zachování Rakousko-Uherska neměli pravého zájmu, bude vždy bližší odpověď, že Conradova politika, kdyby se byla vskutku prováděla, mohla katastrofu jen uspišit. Ale ovšem do tohoto názoru je mnoho vneseno ex post. Vidíme před sebou situaci, jaká byla nikoli r. 1911, nýbrž r. 1914, anebo vlastně r. 1918, kdy rozbití Rakousko-Uherska bylo — post tot discrimina rerum — usnesenou věcí. Není však zcela jisto, že by r. 1911, kdyby byly tehdy centrální mocnosti začaly preventivní válku, byly věci dopadly stejně jako r. 1918. Tehda ještě nebylo v čele Spojených států amerických idealisty Wilsona, jenž by se s celou váhou své osobnosti byl postavil za požadavek sebeurčení národů a také cíle a ideje francouzské a britské politiky byly jiné. Myslím, že ani u nás nebyly věci vyhroceny tak jako r. 1914 a sám prof. Masaryk v druhém vydání své České otázky (1908) ještě „velmi reálně počítal s existencí Rakouska.“

Conrad, který právě v posledních letech před evropskou konflagrací byl zhaven svého vlivu, nemohl tedy dokázat, zda jeho politika, kdyby se byla prováděla, by byla bývala lepší, než Aehrenthalova. Sympathická beze sporu je otevřenost, s níž se k ní ještě nyní hlásil ve svých pamětech (Aus meiner Dienstzeit 1920—25) a která úplně kontrastuje s německým zapíráním vší viny a všech válečných úmyslů, jak se praktikuje v Říši.

Když Conrad opustil odpovědné místo chefa generálního štábu, aby je vystřídal relativní sinekurou generálního armádního inspektora, věnoval mu

tuším Berliner Tageblatt jakýsi „nekrolog“, jehož pisatel líčí všechny zásluhy Conradovy o generální štáb i armádu, rozvinuje jeho strategické schopnosti a na konec lituje, že tomuto geniálnímu muži nebylo dopřáno, aby svoje teorie ztvrdil činem, aby vystoupil jako vojevůdce ve válce, pro kterou tak dokonale dovedl armádu připravit.

Nikdo tehdy necítil, že slovo to bude mít v budoucnosti ironickou příchut, neboť všem byla známa Conradova znechucenost jakož i vůle panovníkova pokračovati v mírumilovné politice svého zahraničního ministra.

Ale tempo věcí vzalo nyní prudký spád. Hrabě Aehrenthal r. 1912 zemřel a již v prosinci František Ferdinand prosadil opět jmenování Conradovo na místo náčelníka generálního štábu. V té době již zuřila Balkánská válka a události kvapně spěly tam, kam předvídal Conrad, že dospějí. Ještě jako generální inspektor a zvláštní vyslanec císařův uzavřel v listopadu 1912 s gen. Averescu úmluvu o kooperaci rakousko-uherského a rumunského generálního štábu pro případ války, ale brzy byl nucen pozorovati, že i Rumunsko hledá svůj prospěch na Balkáně mimo zájem rakousko-uherského spojení. Konfigurace evropská se začala stávat Rakousku-Uhersku nepříznivou. Evropské velmoci sice v létě 1913 ještě vyhověly zájmům dunajské monarchie, zastavily Srby před Adrií, zbavily Černou Horu Skadru a utvořily samostatnou Albanii jako nárazníkový stát pod protektorem německých mocností, ale spor o kůži poraženého Turecka, v němž Bulharsko nakonec bylo nuceno hanebně kapitulovat, ukázal, že Balkánská válka balkánské otázky definitivně nevyřeší a že jde o celý komplex otázek, který z ní dělá problém nikoli lokální, nýbrž evropský, jakým byla vlastně již od r. 1878. A Rusko se svou stále stoupající vojenskou pohotovostí rýsovalo se zase nebezpečně na obzoru.

A tak když v létě 1914 evropská krise po zavraždění následníkově skutečně propukla, byly podmínky, za nichž Rakousko-Uhersko vstupovalo do evropské války, podstatně jiné než r. 1909 nebo 1911. Francie měla již tříletou vojenskou službu a tím silnější armádu než dříve, Rusko, ať z předvidavosti nebo z jiných důvodů, o nichž nelze se šířit, mělo mobilisaci připravenou, ba započatu, mobilisované anglické loďstvo bylo náhodou na širém moři na cvičení. Conrad měl konečně „svou“ válku, ale za okolností mnohem nepříznivějších, než si ji kdy představoval.

Nuže, pohledme nyní na to, kterak ji chtěl vésti. Byl téměř plným pánem svého jednání, neboť arcivévoda Friedrich, jmenovaný generalissimem, byl pouhou figurou; skutečným velitelem armády byl Conrad. Generální štáb, ač nebyl ve svých názorech sjednocen, byl po léta pod jeho vlivem; v armádě vládla jeho doktrína; nebylo sice provedeno všechno, po čem toužil — zahraniční ministr nedovolil zejména opevnití hranici proti Italii, poněvadž se obával, že v tom Italie uvidí provokaci — ale přece jen vojsko bylo relativně na vyšším stupni než kdykoli před tím; ba i válečné loďstvo, pro něž zrovna nehoroval, domnívaje se, že rozhodnutí padne na souši, bylo aspoň tak silné, že mohlo se vyrovnati italskému. Ale koalice, jež se postavila proti Rakousku a Německu, byla na moři tak mohutná, že s této strany i při neutralitě Italie nekynuly Rakousku vavříny. Berchtold, jenž vystřídal Aehrenthala, napsal ještě 1913 Conradovi: „Jsme konservativní stát a nemáme žádných pozitivních cílů.“ A o rok později bylo nutno vésti nejstrašnější válku, jakou říše kdy vedla, proti nejmohutnější koalici, zápas na život a na smrt a „bez pozitivních cílů.“ Mohlo se tomu věřit? A stačilo to k nadšení všech vrstev obyvatelstva tohoto nehomogenního státu? Myslím, že i Conrad cítil, že vhodná příležitost je ta tam a že, nebude-li zápas krátký, říše ho nepřechká.

Hlavním nepřítelem Rakouska r. 1914 bylo Rusko. Srbsko nebylo nebezpečno, dokud hlavní rakousko-uherské armády nebyly poraženy. Conrad již r. 1909 vymyslí svůj válečný plán proti Rusku. Jeho operace byly založeny na myšlence, ponechati proti Srbsku (t. zv. Minimalfall Serbien) jen 210.000 mužů a 450 děl a soustřediti přes milion mužů a 2200 děl do 20. mobilisačního dne proti Rusku, které, podle jeho výpočtů (celkem skutečností potvrzených), nemohlo mezi Vislou a Prutem shromáždit do té doby více než 640.000 mužů a 2300 děl. Za těchto podmínek hodlal Conrad rychlou ofensivou do ruského Polska směrem na Siedlce porušiti ruskou koncentraci v jejích stanovených prostorech a poraziti ruské armády, než budou úplně zmobilisovány tak, aby do konce tažení už nenabýly převahy. K tomu konci sjednal s gen. Moltkem, tehdejším chefem generálního štábu německého, r. 1909 úmluvu, že Německo bude s 13 divisemi operovat z Východního Pruska rovněž na Siedlce a že mezi 30. a 40. mobilisačním dnem lze počítati již s transportem značné části německých vojsk ze západu, kde do té doby bude Francie katastrofálně poražena. Ale i kdyby německá pomoc se o něco opozdila, počítal, že vždy ještě, aspoň do 30. mobilisačního dne, nebude mít Rusko proti němu značnější přesily na mužstvu, neboť ani Rusové nebudou

v té době mít více než 1,070.000 mužů a 3150 děl. Ovšem převaha ruského dělostřelectva by tu byla již hrozivá.

Ve skutečnosti však události r. 1914 byly jiné, než tyto předpoklady. Němci tvrdí, že Moltke, když Conrad se po druhé stal chefej generálního štábu, smluvil s ním nové válečné dispoice, při nichž neobnovil již svého slibu, podporovati Conradovu ofensivu na Siedlce vlastním postupem 13 divisi. Je známo, že Moltkuv definitivní válečný plán nechával na Východě celkem jen 8—9 aktivních a záložních divisi, jež se měly držeti v strategické defenzivě, zatím co by se rozhodoval zápas mezi oběma protivníky na západě. Conrad věděl asi dobře o úmyslech německého generálního štábu a měl se tedy podle toho zaříditi, nicméně hájí svůj útočný postup do Ruska tím, že „Rakousko-Uhersko nemohlo stát v defenzivě, když by Rusové byli zaplavovali Prusy a blížili se k Berlinu.“ Ale chtěl-li přes to, že ho Němci o to nežádali, ulehčit jim svojí ofensivou do Ruska, neměl se spoléhati na to, že Rusové vyčkají ve svých koncentračních oblastech, až on do nich vrazí svými armádami, a zejména neměl svoji ofensivu prováděti divergentně: dvěma armádami na sever a dvěma na východ. Mínil sice po porážce severní ruské skupiny zatočit s armádou Danklovou a Auffenbergovou od severu na východ, ale zapomněl na to, kdo mu bude pak chrániti levý bok, když sešlo z původně umluvené německé ofensivy na Siedlce. Slovem Conradův plán, jenž nepočítal s tím, že se Rusové nepotřebují dát porazit dříve, než budou se svou mobilisací hotovi, byl plánem visícím ve vzduchu; hodil-li se snad jakž takž na rok 1909, nehodil se rozhodně do r. 1914, kdy i podmínky ruské mobilisace byly mnohem příznivější pro Rusy než r. 1909, i postavení Německa na západní frontě obtížnější, než jak je předpokládal Schlieffen a v první době své působnosti i Moltke; mimo to Rumuni se nepostavili po bok Rakouska.

Conrad přes to, že teoreticky počítá s „Minimalfall Serbien“, prakticky nechává proti Srbsku o 60.000 mužů a 150 děl více, než bylo ustanoveno; přirozeně mu tyto počty pak scházejí na ruském bojišti. Ale Conrad se ve své ofenzivě opoždjuje též o několik dní (začátek všeobecné rakousko-uherské mobilisace je určen na 4. srpna následkem transportů 2. armády do Srbska, jež byly již zahájeny) a tedy 30. den mobilisace, kdy podle Conrada má nastati vyrovnání sil mezi oběma protivníky na východě, spadá na 2. září, právě když Rusové, po porážce východního křídla rakousko-uherských armád, se blíží ke Lvovu, ne Rakušanům rovni, nýbrž ve veliké přesile! Ofenzivní řešení strategického problému rusko-rakouského nebylo tedy již po 2. září možné a de facto také rakousko-uherské armády byly po t. zv. druhé bitvě u Lvova nuceny ustoupit za San a dále až za Dunajec. Ze později Hindenburg skvělým vítězstvím u Tannenbergu napravil poněkud situaci, byla více méně šťastná náhoda, vzniklá špatnou strategií skupinového velitele Žiliňského, jenž nechal Samsonova vykrvácet, aniž dal Rennenkampfovi rozkaz k postupu. S tím Conrad nemohl počítat při zahajování své ofensivy; spíše se měl domnívat, že ho v případě porážky Němci skutečně „nechají sedět v blátě“, jak se vyjádřil. A to se stalo tím spíše, že i Němci na západě se setkali s prudčím odporem, než očekávali, a jejich strategická koncepce tam selhala. Je příznačno, že oba strategové států, jež podnítily Světovou válku, se vůbec nezařídili na to, co dělat, když válka nebude probíhat podle jejich formulek.

Ale Conrad nezkrachoval ve svých počátečních operacích jenom proti Rusku. Nikoli, on chtěl vésti ofenzivní kampaň na dvě fronty; proto místo „Minimalfall Serbien“ ponechává proti Srbsku část druhé armády ještě i po vyhlášení všeobecné ruské mobilisace a žene Potiorka (aneb aspoň trpí, aby on se hnál) k ofenzivě proti Putníkovu. Jak dopadla tato ofensiva, prováděná nejdelší a nejnevhodnější cestou do srdce Srbska (přes bahnitou Mačvu), je známo; třikrát byly rakousko-uherské armády s velikými ztrátami zahánány za hranice Srbska.

Conrad tedy, jak z tohoto stručného přehledu patrné, nedovedl se ani na okamžik vmysliti do situace, že by prvotní svůj strategický úkol: zdržet Rusy, než dojdou německé posily z Francie, řešil defenzivně; hnál svoje vojska, o jejichž početní inferioritě musil vědět, krkolomným elanem na ruské bodáky a výsledkem byl pak podle toho. Pravím, že taktika jeho byla krkolomná; všichni Rusové, kteří prodělali tyto první bitvy, budou s tím souhlasiti, neboť bývalý profesor taktiky a tvůrce moderní taktické učebnice zapomněl na to, že taktiku sluší přizpůsobiti okolnostem a že nejvyšší elan nestačí tam, kde jsme značně slabší v nejdůležitější pomůcce útočné taktiky, polním dělostřelectvu. Ze podobné chyby byly spáchány i jinde (na př. se strany francouzské), ho neomlouvá: veliký taktik měl mít také veliký postřeh a ne tvrdohlavě utkvít na falešné doktríně. Conrad zklamal tudíž jako vojevůdce v první fási války. Hledme, jak se osvědčil v dalších.

Po nezdařené ofenzivě do Ruska, zaražené na Sanu a vratné ofenzivě Hindenburgově, která se musela vrátit od Visly, přišel ruský „parní válec“, jenž

se však sám zastavil, podle výpočtu Ludendorffova, 120 km od konce použitelných drah v ruském Polsku. Šlo nyní o to, kterak řešiti další kampaň na východě. Conrad, jsa hlavně taktik, chtěl všechno vsaditi na kartu velké bitvy v Polsku, k čemu žádal od Falkenhayna, nástupce Moltkeova, neméně než 30 divísi posíl; věděl arci, že v případě neúspěchu by musil obětovati všechno rakousko-uherské území až k Dunaji.

Ludendorff navrhoval rochádu vojsk k Toruni a nový útok severně od Visly (na Włocławek), jenž měl obchvátit ruskou frontu na jejím pravém boku; k tomu stačil nových 8 divísi.

Falkenhayn chtěl na východě setrvat v obraně, poněvadž si nyní uvědomoval, že boj bude trvati dlouho, když se nepodařilo Francii zdolatí náraz, jak zamýšlel Schlieffen.

Tento rozpor, třeba se vždy ad hoc rozřešil nějakým kompromisem, trval mezi třemi vojevůdci v podstatě po celý rok 1915. Falkenhayn považoval západní bojiště za hlavní a všechny ostatní za vedlejší, Ludendorff a Hindenburg, znajíce z autopsie poměry na východě, hledali ruskou slabinu ve směru na Kovro a Grodno; Conrad zamýšlel velikou ofensivu z Karpat a odmítal z důvodů prestiže všechny Falkenhaynovy návrhy — couvnout na př. hluboko do Karpat, aby průlomná akce u Gorlice lépe působila.

A tak r. 1915 podařilo se Rusy sice zatlačit až k připeřským močálům, ale nepodařilo se vyřadit jejich armádu z boje. O Gorlici řekl sám Conrad: „Das wichtigste war nicht die Idee, sondern daß wir die Truppen bekamen.“ Ale vskutku nejdůležitější byla idea a hlavní příčinou jen částečného úspěchu bylo to, že nebyla provedena strategicky správně — vinou Conradovou, jenž z politických důvodů nechtěl Rusů pustit do Uher.

Operace do Srbska, jež pak následovala na podzim 1915, byla zase umožněna jen pomocí německého vojska a byla nyní provedena přes Dunaj a ne Mačvou.

Roku 1916 střetli se opět Conrad s Falkenhaynem ve svých válečných úmyslech. Conrad žádal, aby balkánská ofensiva byla dovedena usque ad finem, do obsazení Soluně, aby se v této nemohla usadit Dohoda a ohrožovat odtamtud bok spojenecké fronty. Vedle toho chtěl téhož roku zúčtovat s Itálií. Ale Falkenhayn byl stále ovládnut myšlenkou, že hlavní bojiště je na západě a že tam (u Verdunu) dlužno se pokusit o rozhodující úspěch; ostatní bojiště že jsou jenom nepodstatná a k celkové situaci spojeneckých armád že nepřispějí úspěchy tu či onde vybojované. A zde nutno Conradovi přiznati, že jeho strategické nazírání bylo širší i hlubší, než Falkenhaynovu obmezené lpění na zastaralém pojmu hlavního a vedlejšího bojiště. Hlavní bojiště bylo to, kde mohl být nepřítel na hlavu poražen tak, aby vojsko mohlo odtamtud býti vzato k další operaci. Ústřední mocnosti se podobaly bytosti svírané stále už řetězem dohodových blokády a dohodových front. Nezáleželo na tom, který článek řetězu je hlavní a který vedlejší, neboť prasknutí každého z nich mohlo uvolnití potřebné síly k osvobození se z okovů. Při válce vedené již nejen armádami, ale všemi složkami všech národů, tvořících bojující koalice, ztrácel pojem hlavní a vedlejší fronty úplně na významu a všechny fronty bylo nutno považovati za jednotný a souvislý celek, za soustavu spojitých nádob, kde každá změna v hladině jedné nádoby má okamžitě vliv na výšku hladin celého systému. A to pochopil mnohem lépe Conrad, než kdokoli z jiných vojevůdců světového zápasu (i dohodových). Conrad chtěl systematicky a postupně za sebou vyřadit Rusko, Balkán a Itálii a tím připravit možnost, soustřediti pak veliké síly ke konečnému zápasu ve Francii. Kdyby byly ústřední mocnosti pevně se usadily v Soluni, byly by nejenom Rumunsko odvrátily od zakročení ve prospěch Dohody, nýbrž pravděpodobně přinutily i Anglii, aby zesílila svoji palestinskou a mezopotamskou frontu, což bylo by jen přišlo k duhu posici ústředních mocností na frontě západní. Při tom rakouské postavení na Balkáně bylo by nesporně získalo. Řecko bylo by se dostalo úplně pod kontrolu Německa a Rakouska. Tyto psychologické momenty, které při válce koaliční rozhodují neméně, než holá schemata strategická, Falkenhayn pustil úplně se zřetele; tragickou ironií Conradovo života bylo, že na tomto „vedlejší“ bojišti zpečetil se nejprve osud Rakouska srbskou ofensivou 15. září 1918.

Zdá se, že přílišná ctižádost dokázati také něco velkého hnala Falkenhayna do ofensivy verdunské, současně co Conrad podnikal rozhodný, jak soudil, útok na Itálii planinou Sedmi Obcí; obě operace nebyly vespolek sladěny a Conradova ofensiva zaražena dříve, než mohla dospěti do pádské nížiny, Brusilovovým útokem na Luck, jenž stál Conradovy armády čtvrt milionu zajatců a díru ve frontě zšíří 50 km, kterou teprve Němci s napětím všech sil zase zacpali.

Jestliže tedy žádný z Conradových projektů r. 1915 a 1916 se nezdařil jak bysi byl přál, možno to omluviti tím, že také žádný nebyl proveden tak, jak

on jej zamýšlel, se vši energií a důsledností až do konce. A podobně bylo tomu v říjnu 1917, kdy konečně nástupce Falkenhaynův Hindenburg se dal přesvědčiti o nutnosti ofensivy proti Italii: i tehdy se spojenecká vojska zastavila na Piavě a italská armáda, třeba se ztrátou přes půl milionu mužů, vymkla se pronásledovatelům.

Ale tehdy Conrad již nebyl odpovědný za válečné operace své říše. Bylť za nového režimu nového císaře odstaven a poslán jako skupinový velitel na tyrolskou frontu (27. února 1917), kde prakticky do konce války zůstal v nečinnosti, nejsa vybaven ani náležitými prostředky, aby byl mohl dosáhnouti většího úspěchu. Dvorská nepřízeň, která ho stíhala již za starého císaře, zůstala mu vytrvale věrna. V červenci odešel do pense, jako hrabě, maršál a velitel císařských gard, ale odešel v nemilosti.

Když pak koncem října 1918 Rakousko se zhroutilo, byl nucen se dívatí nejen na to, jak se boří stará říše, v jejíž budoucnost věřil, nýbrž i přihlížeti rozkladu svých armád, které tolik miloval a v kterých viděl nejpevnější oporu monarchie, zmitané nedůslednou politikou uvnitř i na venek.

Conrad se nyní posadil k psacímu stolu a začal psáti svoje memoiry. Jeho jasně modré, stále se stahující a přivírající oči dívaly se na bílé blanky psacího papíru a zažloutlé kopie starých dopisů, memorand a not. Jeho profil jako z kosti vyřezaný stahoval se časem bolestí, která ho nutkala psáti rychle, aby dokončil svoje dílo dříve, než stařecká choroba — arterioskleróza — mu vyrazí pero z ruky. Už když mu zemřela první žena, byla by ho její ztráta dohnala téměř k vystoupení z armády, a když mu za války padl syn Herbert, uzavřel se ve své rodině úplně. Do svých pamětí jen žaloval, žaloval, na to, že ho nechťeli slyšet, dokud byl čas, a že jeho myšlenky nechťeli provádět tak, jak si je představoval, ba jak prý mu sami slibovali....

Byl bez odporu jedním z nejvzdělanějších důstojníků Světové války. Znal velmi mnoho teoreticky i prakticky, cestoval i turisticky po všech částech monarchie. Uměl německy, italsky, francouzsky, rusky, česky a srbsky, poněkud též maďarsky a polsky. Měl upřímnost a odvahu, již se nedostávalo tak veliké řadě osob, které byly v podobném postavení vůči hlavě státu, jako on. Byl neústupný, a nerad dělal kompromisy. Viděl bystře a měl v sobě kus prorockého ducha. Chtěl přetvořiti Rakousko-Uhersko na podkladu národnostním, podobně, jako následník, jenž ho předešel na věčnost. Ale k tomu, aby byl velikým státníkem a velikým vojevůdcem mu scházela schopnost konstrukce. Byl, jako většina moderních lidí, více analytik než syntetik. Viděl chyby druhých, ale nedovedl podati jiných receptů k nápravě, než vojenské zakročení. Odhaloval diplomatickou krátkozrakost, ale řešení, jež navrhoval, byla by problémy jen komplikovala. Pravda, Rakousko-Uhersko byla říše paradoxní. Obyčejnou logikou se její problémy nikdy neřešily, poněvadž byla konglomerátem národností a idejí zcela heterogenních. Conrad napsal, tuším ve III. svazku svých pamětí, že jest třeba anektovati Srbsko a Rumunsko, ale popřípadě dáti jim samostatnost v rámci říše a připojit k nim jihoslovanské její části a Sedmihradsko — zda by se tato věc dala řešiti bez občanské války, zejména ze strany Maďarska, o tom dále nepřemýšlel. A podobně bylo s jeho koncepcemi strategickými. Ne počítal s tím, že jejich provedení narazí na obtíže hmoty, čísla i idejí, které odporovaly jeho předpokladům. Jeho živý, pohyblivý duch sršel myšlenkami a projekty, které se často zdály geniálními. Ale jeho pracovní schopnost nebyla úměrná těmto myšlenkám a proto — ne vinou jiných — se jejich řešení nedařilo. Neboť velikým člověkem jest, jak řekl Einstein, ne ten, kdo má velikou myšlenku, nýbrž ten, kdo jí také dovede důsledně a do konce dovésti a pracovat.

B s:

#### Italské manévry.

Koncem září konaly se čtyřdenní manévry v okolí města Ivrey. Manévry řídil generál Cattaneo. Hlavním úkolem manévru bylo vyzkoušení tříplukovou divisi a tak zvaný prapor nového typu (pěší roty mají lehké kulomety, kulometná rota má těžké kulomety). V kritice manévru generál Cattaneo vytýká, že vojska se nekryla dobře před leteckým pozorováním a že nebylo dobrého spojení letectva s pozemními vojsky. V manévrech fungovala i služba zpravodajská (zachycování rozkazů). Náčelník hlavního štábu, generál Badoglio, v závěrečné řeči o manévrech zdůraznil složitost dnešního válečnického umění a doporučil všem důstojníkům: „Studujte, studujte stále“. (Corriere della Sera.)

# RŮZNÉ.

**Výchově rudého vojáka** jest v sovětské armádě věnována neobyčejná péče. Výcvik vojenský obstarává personál vojenský, o výchovu politickou se stará zvláštní personál politický, který všemi prostředky se snaží učiniti z vojáka uvědomělého obránce komunismu. Negramotní učí se číst a psát a elementárním pojmům školy obecné. Pokročilejší navštěvují kurzy vyšší. Kromě toho je povinností vojenského personálu vzbudit v rudém vojáku lásku k sportu. I v nejmenších posádkách jsou zřízeny sportovní kroužky. Jakmile nastane teplo, přenesse se všechna práce vůbec na volný vzduch. Při všech slavnostních příležitostech konají se sportovní zápasy. Sportovní nářadí a sportovní šaty zaopatřují vojáky příznivci armády. V poslední době jsou rudí vojáci pilně vedeni k tomu, aby se učili hudeb. Tato snaha setkala se s takovým úspěchem, že skoro každý větší oddíl má svůj vlastní orchestr.

**Střelecký výcvik v sovětském Rusku.** Sovětský tisk již asi čtvrt roku neunavně propaguje zakládání střeleckých spolků. Stětkov v Izvěstích dokazuje, že rudá armáda nemá schopnosti ubrániti stát, poněvadž dnes bojují ve válkách celé národy. Jest zapotřebí, aby všichni, kteří budou za války mobilisováni, byli vojensky vycvičeni. Přes to, že technika vymýšlí stále nové a nové zbraně zvláštní, bude přece jen pěchota se svou puškou ještě dlouho hlavní zbraní. Je tedy velmi důležité, aby mobilisovaná armáda měla dobré střelce. Vojáci se učí v době své pravidelné služby střilet, ale dnes, kdy vojenská služba jest tak krátká, jest nemožné, aby z nich vychováni dobré střelce, nejsou-li již dříve částečně připraveni. Kromě toho mnoho a mnoho mladých mužů neslouží, jiní zase brzy zapomenou v občanském životě, čemu se dříve naučili. A střelctví je umění, které vyžaduje neustálé praxe. Měšťácké státy to správně pochopily již před válkou světovou. Zvláště Spojené státy mohly v tak krátké době vybudovati tak značnou a dobře vycvičenou armádu, poněvadž střelecký sport je v Americe velice vyvinut. Amerika měla již před válkou světovou statisíce dobrých střelců. Po válce světové podporují měšťácké státy ještě více tento sport. Stačí jen upozorniti, že Německo má dnes 750 střeleckých spolků, Francie více než tisíc a Spojené státy dokonce přes 15.000. V Anglii vyučuje se střelbě již na nižších školách. V Rusku nebylo dosud — píše Stětkov — v té příčině

nic učiněno. Svaz sovětských republik má sice tři nebo čtyři střelecké spolky, ty však trpí nedostatkem financí. Že za vlády carismu se nikdo nestaral o střelecký výcvik národa, je pochopitelné. Tak tomu však nesmí býti dnes za vlády sovětů. Střelecký sport musí býti v lidu rozšířen co nejvíce. Sovětská vláda nebojí se lidu, který je její hlavní a jedinou oporou. Dobrý sovětský občan musí býti dobrým střelcem. Sovětské Rusko musí býti záhy pokryto sítí střeleckých spolků. Všechny veřejné a státní orgány musí přispěti k tomuto dílu nikoli slovem, ale skutkem.

Po Stětkovi ujal se v Izvěstích slova Kameněv, jenž radí rozvinouti střelecký sport co nejrychleji. Rusku je třeba výborného střelce. Čím více se válečná technika zdokonaluje, tím více se uplatňuje jednotlivec. Budoucí válka bude bojem osamocených jednotlivců, nebo malých skupinek, proti nimž budou bojovati rudí vojáci buť jednotlivě nebo v malých skupinkách. Kvalita těchto skupinek bude tím větší, čím více v ní bude výborných střelců. A tak důležitost jednotlivého bojovníka vzrůstá s rozvojem techniky. Kameněv činí v té příčině určité návrhy konkrétní: organisovati přípravu střeleckou před vojenskou službou, podporovati střelecký cvik neustálou praxí po službě vojenské a zakládati co nejvíce střeleckých spolků u národů neruských. Aby sovětská vláda se přesvědčila, jaké asi hodnoty jest střelecké umění lidu, bude pořádati ihned střelecké závody v měřítku co největším a vypíše k nim mnoho cen, aby přivábila co nejvíce účastníků. Hlavní vedení podniku převezme generální štáb.

Jest pravděpodobné, že vydání spojená s vydupáváním střeleckých spolků, střelnice a potřebného materiálu, budou přenesena na bedra sovětských úředníků, zřízenců a dělníků státních, občanů sovětských a soukromých podniků, jako tomu bylo již dříve při zakládání „spolku přátel pro chemickou obranu“, „spolku přátel vzdušného loďstva“ a j.

Jest zajímavý tento případ. Když nedávno Zimověv, tento velmistř třetí internacionály, navštívil kterousi továrnu v Leningradě, promluvil k dělníkům a v řeči připomenul, že nové mzdy jsou již zcela uspokojující. Jeden ze starých zaměstnanců jej však upozornil, že by mzda mohla býti uspokojující, kdyby se z ní více než polovina nestrhovala na různé jiné věci.

Militarisace země jest dnes okřídleným heslem sovětského Ruska a bolševického tisku. Totéž číslo svrchu zmíněných Izvěstí přináší také článek s tučným titulem „Militarisace země jest otázkou naléhavou“, v němž se navrhuje, aby v nejbližším státním rozpočtu bylo pamatováno položkou na militarisaci země.

**Sovětské Rusko** objednává v Itálii výstroj, obuv a zdravotnický materiál za 300.000.000 lir. Rozpočet ruský na r. 1926 zvýšen proti letošnímu o miliardu rublů hlavně na výdaje vojenské a to: povolání všech záložních důstojníků, zvětšení počtů, nový stejnokroj, nový válečný materiál dělostřelecký, letecký a plynový, reorganizaci vojenských továren. Podle sovětských zpráv byly do Ruska pozváni němečtí chemikové, aby tam řídili výrobu nového plynu, zvaného S. E., jehož účinky podle zkoušek vykonaných v Pomořansku a na březích Baltu, jsou ohromné. Plyn byl vynalezen německým chemikem Strombergem. Hlavní vlastnosti tohoto plynu jest, že se rozprostře po hladině vodní i za rozbourěného moře a rozleptá pancíř válečné lodi. První zkoušky s tímto plynem byly konány v Rusku na Kaspičském moři za přítomnosti Frunzeho, německých inženýrů a chemika Stromberga.

F. M.

**Námořní manévry italské** byly zahájeny dne 24. srpna o půl noci s tímto námětem: Neprátelská eskadra zmocnila se Sardinie a zahájila operace proti Sicílii, aby na ni vylodila vojsko a odrážela tak úplně Itálii od kolonií afrických. Eskadra národní útočila na neprátelské síly právě v okamžiku, kdy se snažily vyhodit vojsko na Sicílii, a použila k obraně letectva velkou měrou.

**Italské vojenské letouny** podniknou v nejbližší době cestu po Rusku za vedení plukovníka Bolognesa. Celková trať bude dlouhá 7.500 km. Vyjde z Turína, přes Udine, Vídeň, Pešť, Kijev, Smolensk, Moskvu, Orel, Charkov, Jekaterinoslav, Oděsu, Bukurešť, Cařihrad, Sofii, Bělehrad, Udine do Říma.

**Válka Spojených Států s Japanem** podle bývalého předsedy „Japan Society“ Lindsay Russella nemá vyhlídek. Jde-li o získání nového území tím neb oním státem, nedocílí se válkou nic, čeho by se nedalo docílit mírem. Spojené státy jsou nejlepším zákazníkem Japanu. Ztráta amerického trhu ochromila by japonský průmysl. Japan jest jedním z největších kupců americké bavlny a obchodním zprostředkovatelem amerických товарů s Dálným Východem, poněvadž zná mravy i jazyk asijských národů. Kdyby Japan vedl válku se Spojenými státy, ztratil by své posice na asijském kontinentě.

Čína nebo Rusko by jej oloupily o Mandžursko nebo i Koreu a jeho obchodní převaha by se přesunula do cizích rukou. V příčině válečných zdrojů jest Japan nepoměrně slabší než Spojené státy a nevydržel by dlouhé války. Musil by se ucházeti o úvěr v Anglii, která by si zase musila vypůjčiti od Spojených států. Japan Spojených států potřebuje; obrací se na ně, aby financovaly výpůjčky státní, podniky na Dálném Východě, úvěr na americkém trhu atd. Vzdálenost mezi oběma zeměmi jest tak velká, že japonské loďstvo, zařízené jen na obranu domáci, by nemohlo podniknouti ofensivy proti Spojeným státům, nehledíc k tomu, že zásobování na tak velikou vzdálenost jest problémem dosud nerozřešeným. Japan nepotřebuje Filipín. Jejich získáním by jen rozšířil své pobřeží a dal by se spíše zraniti. Dnes je pro Japan výhodnější, patří-li Filipíny Spojeným státům. Tvrdí se, že Japan je žádostiv ostrovů Havajských. Kdyby je měl, musil by je opevniti, a na to dnes finančně nestačí. V Americe jen šovinistický tisk prorokuje válku. Rozumní Američané si ji nepřejí. Vyhloučení Japonců z půdy americké jest otázkou ožehavou sice, která se však nedá rozřešiti válkou, nýbrž vzájemným dorozuměním. Žádný z obou států nechce tedy války. Byla by bez užtku a jest tedy nemožná.

#### **Zlepšení polního děla holandského.**

Vláda holandská svěřila továrně Smittové v Rotterdamu k opravě dělo 75 mm. Hlavní změny týkají se prodloužení hlavně a přizpůsobení lafet, aby zvýšena byla donosnost na 10 km. Tak bude armáda holandská vybavena polním dělostřelctvem skoro takovým jako ostatní státy.

**Stolice dějin světové války** zřízena byla koncem roku 1922 na pařížské Sorbonně a svěřena byla historiku a geografu Pierre Renouvinovi s úlohou „studovati kriticky prameny k dějinám světové války“. Finanční náklad převzala „Société de l'histoire de la guerre“. Profesor Renouvin zúčastnil se války světové, jest invalidou a výborným znalcem svého předmětu. Je také přednostou této služby v „Bibliothèque et Musée de la guerre“. Roku 1923 přednášel o nejbližších příčinách války, roku loňského o podstatných rozhodnutích vrchního německého velitelství.

**Podzimní manévry říšské německé obrany** jsou dobrým ukazatelem německých tendencí. Roku 1922, kdy říšská obrana ještě nevyšla ze stadia základní organizace, konala velké podzimní manévry toliko jedna divise, a to první. R. 1923 — doba neobyčejně nízké marky — zúčastnil se podzim-

ních manévrů dvě divise (2. a 7.). R. 1924 v době přijetí plánu Dawesova a špatné finanční situace — dopřálo se Německu manévrů, jichž se zúčastnily čtyři pěší divise (3., 4., 5. a 6.), 2. divise jezdecká a důležité zlomky obou zbývajících divisií. R. 1925 — v době, kdy se počíná prováděti Dawesův plán — dovoluje německý rozpočet, aby byly provedeny manévry v takovém měřítku, jako dosud žádná evropská armáda. Podzimní manévry budou provedeny všemi divisemi říšské obrany.

F. M.

**Program přesných výškových měření (nivelací), prováděných roku 1925 čsl. ministerstvem veřejných prací.**

Čsl. ministerstvo veřejných prací provádí v letošním roce přesné nivelace v Čechách, na Moravě a ve Slezsku o celkové délce asi 480 km a kontrolní měření o délce asi 50 km, aby doplněna byla nivelační síť a opatřeny přesné výškové podklady pro různé projekty. Kromě toho provede Vojenský zeměpisný ústav přesnou nivelaci různých tratí na Slovensku mezi Rožňavou — Prešovem — Popradem, Bratislavou — Komárnem a p. (Zprávy veřej. služby technické“ č. 15.)